

Королі Русі з династії Рюриковичів XI–XIII ст.

<http://likbez.org.ua/ua/koroli-rusi-iz-dinastii-ryurikovichej-xi-xiii-vv.html>

Активні матримоніальні контакти представників династії Рюриковичів із західними королівськими родинами упродовж кінця X–XI ст. суттєво розширили сфери політичних інтересів руських князів, родичами яких тепер були французькі, німецькі, англосаксонські, польські, угорські, норвезькі суверени. До Києва та інших князівських осередків поступово проникали не тільки товари, але й знання про країни Західної Європи, їхній уклад, систему управління та ієрархію, предмети культу, книги тощо. Такий тісний зв'язок із «західним світом» дозволяв доволі часто окремим руським володарям за несприятливих для себе обставин на батьківщині, шукати притулку саме там, часто із помітними політичними наслідками.

Кодекс Гертруди із зображенням коронації Ісусом Христом Ярополка Ізяславовича

Один із таких – син Ярослава Володимировича «Мудрого» – **Ізяслав** († 1078), дружиною якого була донька польського короля і князя Мешка II Гертруда. Перебуваючи з сім'єю на вигнанні, Ізяслав у 1075 р. був ушанований римським папою Григорієм VII **королівським титулом** *Rex Ruscorum* (тобто король русі/русинів). В обмін на підтримку понтифіка у справі повернення київського престолу, руський князь погоджувався вочевидь на складання тому присяги васальної вірності. Втім, особисто Ізяслав не відвідав Рим, а відправив туди свого сина **Ярополка** († 1086), який з рук папи мабуть отримав королівський титул і протекторат на руські землі. Спеціальна папська булла з відповідним змістом датована

17 квітня 1075 р. Рішення руського князя вочевидь було вмотивоване підтримкою дружини-католички, котра добре розумілася на важливості заручення допомоги папи, втім слабо тямилася, наскільки це не принципово на Русі.

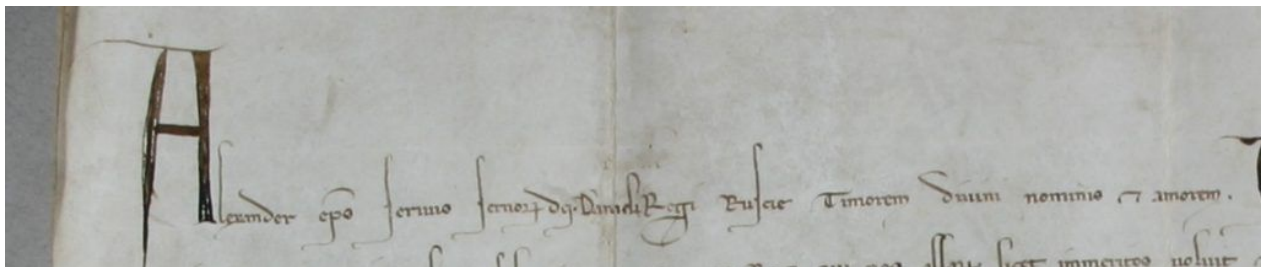
До слова, в XI ст. папа Григорій VII вважався однією із найавторитетніших на Заході осіб. Саме з його понтифікатом пов'язані перші приготування до хрестового походу на Близький Схід, реалізовувати які після 1095 р. довелося Урбанові II.

Після повернення Ізяслава із сім'єю до Києва «королівська традиція» на Русі не прижилася. Доля папської булли невідома. Можливо, не було сенсу її оприлюднювати.

Другий етап «визрівання» політичної доцільності коронування руського князя з набуттям протекції римського папи особливо був помітним у Галицькій землі та на Волині впродовж першої половини XIII ст. Вказані терени не раз потрапляли під різний вплив сусідніх династій, головню угорських Арпадів і краківсько-сандомирських Пястів. Починаючи з 1205 р. угорські королі отримали право носити титул «королів Галичини та Володимирії» (*Galitiae Lodomeriaeque Rex*), передавши його в XVI ст. у спадок Габсбургам. Протягом 1215–1241 рр. з дозволу римського папи титули «короля Русі» (*Rex Ruthenorum*) і «Галицького короля» (*Galitiae Rex*) носив, наприклад, угорський принц Коломан. Відтак, для династії Романовичів, яка також вела системну боротьбу за утвердження на західних теренах володінь Рюриковичів, традиції «Старої Європи» не були чужими.

Князь **Данило Романович** († 1264), бабцею якого була польська княгиня, а батька добре знали при західних дворах, в дитинстві тривалий час виховувався при королівському угорському дворі, де набув необхідного досвіду і знань, придатних для управління

державою. Його остаточне утвердження в підконтрольних колись батькові Романові Мстиславовичу землях, втім і в Києві, перетворили князя на, без перебільшення, одного з кількох найсильніших на Русі. Однак монгольське вторгнення та принизливий візит у 1246 р. до хана Бату актуалізували контакти з папським престолом, від якого, за посередництвом угорського короля Бели IV, князь Данило очікував отримати підтримку задля звільнення своїх теренів з-під тиску кочівників. Умовою надання такої допомоги у формі організації хрестового походу мало стати його коронування та визнання папського протекторату, що й сталося десь наприкінці 1253 р. у місті Дорогочин. Факт коронування знаходить чимало підтверджень у літописних пасажах, папських буллах та інших сучасних цій події західноєвропейських документах. За словами ж сучасного російського історика Олександра Майорова, для Данила Романовича це було не перше прийняття королівського вінця. Вчений переконаний, що між 1235–1237 рр. такою честю його ушанував німецький імператор Фрідріх II Штауфен, який мав на те повне право.

Фрагмент папської булли Олександра IV до короля Русі Данила Романовича

Так чи інакше, на мапі Європи постало королівство Русі, щоправда не всі його очільники, з різних на те причин, вживали у своїй титулатурі термін *rex* – король. Йдеться, зокрема, про сина Данила Романовича Лева.

Зображення з печатки короля Русі Юрія I

Натомість з часів правління онука короля Данила – **Юрія I** († 1308) до наших днів збереглася печатка, на якій він зображений у королівському маєстаті із відповідною легендою, що підтверджувала статус власника – «короля Русі, князя Володимирії» (*Regis Rusie, Princeps Ladimerie*). На жаль, немає папської булли, яка б засвідчувала факт коронування Юрія I, якщо таке відбувалося за відома папи та за участі його спеціального посланця. Невідоме й місце помазання на престол, хоча в Західній Європі до таких «процедурних деталей» ставилися завжди серйозно. Наприклад, найближча королівству Русі угорська королівська родина приводила на правління своїх лише у місті Секешфехервар, лише за участі найвищого в ієрархії духовництва країни естергомського архієпископа і лише з використанням так званої «Священної корони». Невиконання хоча б однієї з умов інтронізаційних урочистостей перетворювало їх на нелегітимні, як у цьому на початку XIV ст. пересвідчився претендент на угорський престол – Карл Роберт з династії Анжу.

Королівство Русі як державний організм міцно закарбувалося у свідомості ближчих і дальших сусідів аж до кінця XIV – початку XV ст., поки його землі не були остаточно розподілені між Польським королівством та Великим князівством Литовським з одночасним тривалим (до 1772 р.) збереженням титулярних претензій угорських володарів (як «королів Галичини і Володимирії» від 1205 р.) і періодичних посягань династії Чингізидів, особливо доби хана Узбека (до 1342 р.). Цьому передували одночасна смерть при невстановлених обставинах у 1323 р. двох останніх представників династії Романовичів чоловічої статі –

Лева II та Андрія, отруєння у квітні 1340 р. Юрія-Болеслава-Троїденовича, представника цієї ж династії «за кужелем», та подальша 47-річна боротьба за спадщину Романовичів.